

REGIONRÅDET
FOR HALLINGDAL

Telefon 32 08 51 40
Telefax 32 08 16 44
E-post: regionraadet@hallingnett.no
Org. nr: 975 576 469
Kontor: Ål kulturhus
Torget 1
3570 Ål

Olje- og energidepartementet
Postboks 8148 Dep

0033 OSLO

OLJE- OG ENERGIDEPARTEMENTET	
0411944-198	
DATO - 2 MARS 2005	
AN	EKSP.
521	

Dykkar referanse:

Vår referanse: kag05/028/116

Ål, 28.2.2005

HØYRINGSUTTALE HEIMFALL – FRÅ KOMMUNANE I HALLINGDAL

Kommunane i Hallingdal, Flå, Nes, Gol, Hemsedal, Ål og Hol har vedtek vedlagt felles uttale til NOU 26/2004 – Heimfall.

Beste helsing
Regionrådet for Hallingdal

Knut Arne Gurigård
Knut Arne Gurigård
Dagleg leiar

Vedlegg

Kopi: LVKs sekretariat, Vigdis Ekeland, 0105 OSLO
Buskerud fylkeskommune, fylkesordfører Tor Ottar Karlsen, Fylkeshuset, 3020 Drammen

HØYRINGSUTTALE HEIMFALL – FRÅ KOMMUNANE I HALLINGDAL

Kommunane i Hallingdal, Flå, Nes, Gol, Hemsedal, Ål og Hol vil komme med fylgjande uttale til NOU 26/2004 – Heimfall.

Kommunane vil gje bakgrunn og utfyllande vurderingar som grunnlag for fylgjande konklusjonar.

KONKLUSJON

1. Heimfallssaka gjeld eigarskapen til vasskraftsektoren og rører ved vitale verdiar for det norske samfunn både i dag og for våre etterkomarar.
2. Eit tungt og spreidd offentleg eigarskap har stor eigenverdi, og nye heimfallsreglar må ha som målsetjing framleis å stimulere til slikt eigarskap.
3. Forholdet til EØS-avtalen må avklarast før departementet i det heile foreslår endringar i heimfallsinstituttet.
4. Dersom ein på grunn av EØS- avtala må gjere endringar, går hallingdalskommunane inn for mindretalet sin transaksjonsmodell (primært) og rettighetsmodell (sekundært). Mindretalets forslag gir ein rimeleg balanse mellom omsynet til offentleg eigarskap på kort og lang sikt og omsynet til effektiv ressursbruk og nødvendige omstruktureringar.
5. Det må leggjast inn sterkare verkemiddel for å sikre reinvesteringar i anlegga i konsesjonsperioden enn det som ligg i forslaget frå utvalet.
6. Vertskommunane bør få del i heimfallet gjennom rettar og eigarskap framfor i kontantar.
7. Saka bør ikkje fremjast for endeleg behandling før grundige konsekvensutgreiingar ligg føre.

BAKGRUNN:

Hovud ideen bak eit heimfall er at naturressursen tilhøyrrer folket på lang sikt, medan den som utnyttar ressursen får ein rett til å utnytte ressursen i ei avgrensa periode, og har rett på avkastning av kapitalen han har investert.

Det er i dag eit skille mellom offentlege og private eigarar. Kraftverk eigde av private eigarar med konsesjon gjeve etter 1909 har heimfall, medan kraftverk som er eigde med meir enn 2/3 av offentlege eigarar (stat, fylke eller kommune) har evigvarande konsesjonar.

Sel offentlege eigarar seg ned til mindre enn 2/3 blir konsesjonen å sjå som gitt til ein privat eigar, og heimfalltidspunktet blir rekna i frå tidspunktet konsesjonen vart gjeve.

All erverving av vassfall, utbygging og drift av kraftverk har skjedd med dette som føresetnader sidan 1909.

Denne forskjellbehandlinga av private og offentlege eigarar har vore ynskt politisk.

Bakgrunnen for at det no er fremma forslag til ei endring av denne praksisen ligg i:

1. ESA har skrive brev der ein stiller tvil om at forskjellsbehandlinga av offentlege eigarar og private eigarar er lovleg i høve til EØS avtala.
2. I 1990 vart det innført ny energilov der marknadsmekanismen vart lagt til grunn som prinsipp for å få til ein effektiv drift og utbygging av den norske kraftmarknaden. Ein har derfor hatt marknadsmekanismen som hovedprinsipp når det gjeld drift og investering. Heimfallregimet fører til at det ikkje er fri omsetning på eigarsida. Ut frå effektivitetskrav blir det derfor stilt forslag om dette bør endrast.
3. Kommuneøkonomien er dei siste åra blitt sett under press. Etter at den nye energilova vart innført i 1990 er ikkje engasjement i sektoren lovpålagt, og ein del kommunar har nytta høvet til å frigjere kapital. Største kjøpar har vore staten gjennom selskapet Statkraft. Konkurransetilsynet har no sagt at Statkraft ikkje får bli ein større produsent i Noreg, dei er tvert om pålagt å selge seg noko ned. Ein har derfor ein situasjon der dei offentlege eigerane i Noreg stort sett ynskjer å selge seg ned, eller er pålagt å gjere det. Einaste kjøperar er då private, men verdien på deira hand er lågare på grunn av heimfallsordninga. Dette fører til det som vert omtala som innelåsingseffekten.

Heimfallsutvalet vart sett ned etter at Regjeringa fremma forslag om at heimfallsordninga også måtte omfatte offentleg eigde verk, og det vart stilt ein del spørsmål rundt forslaget.

Mandatet til utvalet har vore å finne forslag til ei fortsetting av heimfall i ei ikkje diskriminerande form mellom offentlege og private eigarar.

Det er ein del spørsmål som ikkje har vore omfatta av mandatet til utvalet:

1. Vurdering av høvet mellom grunnlovens bestemmelsar om eigedomsrett og tileignelsesretten som eit heimfall inneber.
2. Eventuell fjerning av heimfallsordninga. Virkning av ei fjerning er utreda.

Med desse avgrensingane har utvalet delt seg i fleire fraksjonar. Hoved skilnadene har gått på ulik vektlegging, og insentiv for:

1. Fortsatt vektlegging av nasjonalt eigarskap.
2. Effektiv drift og investering.
3. Behov for kompensasjon til dagens offentlege eigarar som mistar evig driftsrett.

Fleirtalet i utvalet går inn for:

1. Alle verk over 4000 naturhestekrefter med konsesjon etter 1909 heimfall til dels til staten (1/3), og dels til vertskommunen/vertsregionen (1/3) etter 75 år.
2. Tidsfristen går frå tidspunktet for vedtaking av lova.

3. Heimfallet til vertskommunen/vertsregionen skal skje etter fylgande fordelingsnøkkel:

Inntil 250 GWh	– 1/3 til vertskommune
Neste 250 GWh	-1/10 til vertskommune
Neste 500 GWh	– 1/20 til vertskommune
Alt over	- 1/200 til vertskommune
4. Eigjar på heimfallstidspunktet har rett til 1/3 av verket eller 1/3 av verdien i verket.
5. Vidareføring av moglegheit for foregripe heimfall.

Mindretalet (LO, LVK og KS) går primært inn for det såkalte transaksjonsalternativet, som i hovudsak liknar mest på dagens ordning, men med likestilling av private og offentlege eigarar på kjøparsida -Transaksjonsmodellen:

1. Heimfall for offentleg eigar blir utløyst ved omsetning av verk 60 år etter omsetningstidspunktet.
2. Der eigar ikkje er offentleg, og som derfor treng ny konsesjon, gjes ny konsesjon for 60 år.
3. Utleige utløyser ikkje heimfall.
4. Ingen kompensasjon til ny eigar (privat eller offentleg) ved utløysing av heimfall.
5. Heimfall til staten. Inntil 1/3 av dei heimfalte anlegga eller verdien av anlegga skal gå til vertskommune. Andelen som tilfelle vertskommunane er lågare jo større produksjonen er. I desse tilfelle foreslår ein at den overskytande delen skal gå til region(Sagt lite om fordeling).
6. Terskel for utløysing av ny konsesjon bør settast lågt (Ny eigar kan kjøpe lite før utløysing).
7. Kommunesamanslutningar skal ikkje utløyse krav om ny konsesjon.
8. Moglegheit for dispensasjon etter gitte reglar.
9. Vidareføring av foregripe heimfall.

Subsidiært foreslår mindretalet - Rettighetsmodellen

1. Heimfall til staten for alle verk etter 60 år.
2. Lovfesta rett til del av anlegget eller verdi av anlegget ved erstatning på 45 % av verdien på heimfallstidspunktet for dei offentlege eigarar som mistar sine evigvarande konsesjoner. Det er berre desse som skal ha krav på erstatning.
3. Heimfall til vertskommune og vertsregion på 1/3 lik fleirtalet sitt forslag.
4. Vidareføring av foregripe heimfall.
5. Utleige i konsesjonstida skal vera tillat.

Fleirtalet i utvalet ser ut til å ha lagt einsidig vekt på hensynet til effektiv drift og investering, medan mindretalet har lagt mest vekt på omsynet til fortsatt nasjonalt og spreidd eigarskap til vasskrafta.

TRULEGE VIRKNINGAR FOR HALLINGDAL

Kommunane i Hallingdal har fyrst og fremst rolla som vertskommunar. Konsesjonskrafta som kommunane har krav på blir ikkje berørt. Hol kommune har også eigarskap til to kraftverk som kjem over grensa på 4000 hk. Små kraftverk under denne grensa blir ikkje påverka av heimfall.

Eit likestilt heimfall som foreslått mellom offentlege og private eigarar vil derfor kunne tilføre regionen store verdjar.

Ein del politikarar har stilt spørsmålteikn ved om sentrale myndigheiter ved heimfallstidspunktet vil la kommunane behalde desse verdiane. Erfaringar frå heimfall av private kraftselskap viser at andre vertskommunar har fått behalde verdiane. Det samme gjeld verdiane som vert utløyst ved såkalla "foregrepe heimfall"

Eigarskap av kraftverka i regionen har stor verknad for ivaretaking av interesser i vassdraga, sysselsetting og skatteinngang til kommunane.

VURDERINGAR FRÅ KOMMUNANE I HALLINGDAL:

Me syns det er viktig at vertskommunane framleis er sikra verdjar frå naturressursen vasskraft i framtida. Forslaget om tildeling av inntil 1/3 av heimfallet til vertskommunen er med og sikrar dette. Me synest det er både riktig og viktig å hegne om denne retten også i framtida. Det er fyrst og fremst folket i vertskommunane som opplever dei negative fylgjene av vasskraftutbyggingar.

Det er E-CO Vannkraft as som eig dei fleste av kraftverka som vil heimfalle i Hallingdal. Vertskommunane er nøgd med måten E-CO Vannkraft as har utvist eit langsiktig eigarskap i Hallingdal. Dette gjeld omsyn til andre interesser i vassdraget ved drift og vilje til å komme fram til sameinte løysingar ved investeringar. Selskapet har også vist vilje til å oppretthalde arbeidsplassar i dalen, til tross for dei store automatiseringar som er gjort dei siste åra. Me syns det er svært viktig at kraftverka i Hallingdal framleis har eigarar som har ein slik langsiktig horisont på sitt eigarskap, og som tek omsyn til dei behova som vertskommunane har. Det må være svært viktig å ha eigarar som opptrer med langsiktig avkastning som mål, og som ikkje blir for mykje prega av kortsiktige likviditetsomsyn.

Me syns omsynet til stadig å ha eit nasjonalt eigarskap av ein evigvarande ressurs som vasskrafta er viktig. Me syns derfor at ordningar som gjev dagens offentlege eigarar insitament til framleis å site som eigarar må sikrast. Med dette som bakgrunn syns me derfor at forholdet til ESA og EØS avtala må avklarast før departementet i det heile føreslår å gjere endringar i heimfallsinstituttet.

Dernest syns me transaksjonsalternativet er det alternativet som best ivaretek omsynet til framleis nasjonal eigarskap av vasskrafta, og derfor er det beste av dei som er framlagt. Me syns hovedideen i dette alternativet gjev ein god balansegang mellom omsynet til framleis nasjonalt eigarskap og omsynet til effektiv drift og investering. Samtidig sikrar det likebehandling av private og offentlege eigarar tilstrekkelig etter vårt syn. Dei kommunar som ikkje ser seg tent med eigarskap får ein moglegheit til å omsette kraftselskapet, men det blir gjett insitament til offentlege eigarar til framleis om å ha ei eigarskapsrolle.

Hovudideen bak heimfall er som nevnt at naturressursen tilhøyrrer folket på lang sikt, medan den som utnyttar ressursen får ein rett til å utnytte ressursen i ei avgrensa periode, og har rett på avkastning av kapitalen han har investert. Problemet er at for å få effektiv drift treng ein reinvesteringar og godt vedlikehald også undervegs i avkastningsperioden.

I utvalget sin rapport blir dette dilemmaet teke hand om delvis ved at eigar får ein del av verdiane ved heimfall, og delvis ved at ein kan få foregrepent heimfall, dvs utbygger får rett

på ei ny konsesjonsperiode på eit tidlegare tidspunkt enn han ellers ville fått, og får såleis ei lang avkastningsperiode på investeringa.

Me synes ingen av desse verkemidla er veldig presise i høve til å oppnå gode reinvesteringar og vedlikehald, og saknar derfor at utbygger kunne fått attende betalt investeringar gjort undervegs, nedskrive for den tida han har utnytta investeringane. Me trur dette kunne vore meir presist i høve til effektiv drift. Med ei slik ordning skulle det være mindre grunn til å kompensere eigaren ved heimfallet av billigheitsomsyn. Ein ville også skilt klarare mellom verdien av naturressursen og verdien av kapitalen.

Kompensasjon til eigar enten ved etteroppgjjer eller som del av anlegget etter heimfall kan ha to grunngevingar. Billigheitsomsyn og insitament for dagens eigerar til å fortsette som eigerar.

Me syns at offentlege eigerar bør få insitament til framleis å site som eigerar. Kompensasjon til offentlege eigerar kan derfor være stor ut frå dette omsynet.

Me syns at for å vurdere storleiken av kompensasjonen av billigheitsomsyn bør forholdet mellom grunnlovens paragraf 105 (full kompensasjon ved ekspropiasjon) og heimfall undersøkast nærare. Private eigerar som aldri har investert med utsikt til evig eigarskap syns me ikkje skal ha kompensasjon med dette som grunngeving.

Me syns, som nevnt, at det er viktig at vertskommunane framleis er sikra verdiar frå naturressursen vasskraft i framtida. Forslaget om tildeling av inntil 1/3 av heimfallet til vertskommunen er med og sikrar dette. For å sikre ein best mogleg disponering av desse store verdiane trur me den beste måten å gjere dette på er at kommunane får dette som ein rett til framtidig kraftproduksjon/kraftleveransar framfor overføring av eingongssummar.

Dette er grunnlaget for dei konklusjonane kommunane har kome fram til i starten av dokumentet.

Audun Aasheim (sign.)
Rådsordførar/ordførar Nes kommune

Oddvar Grøthe (sign.)
Ordførar Hemsedal kommune

Hans Bekken (sign.)
Ordførar Flå kommune

Torleif Dalseide (sign.)
Ordførar Ål kommune

Jan Halvard Brekko (sign.)
Ordførar Gol kommune

Erik Kaupang (sign.)
Ordførar Hol kommune